

ГОЛОВНІ УМОВИ ЕФЕКТИВНОЇ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-МУЗИКАНТІВ

MAIN CONDITIONS OF EFFECTIVE PROFESSIONAL AND PEDAGOGICAL TRAINING OF FUTURE MUSIC TEACHERS

У статті розглянуто основні умови продуктивного навчання майбутніх спеціалістів у галузі музичного мистецтва, що продиктовані вимогами останніх тенденцій у галузі освіти. Мета статті – дослідити та визначити головні умови ефективної професійно-педагогічної підготовки майбутніх педагогів-музикантів. Однією з найактуальніших умов для результативної підготовки педагогів-музикантів є індивідуалізація музичної підготовки. Встановлено, що індивідуалізація передбачає дотримання особистісно-орієнтованого підходу, поєднання індивідуальної, самостійної та консультативної роботи у процесі здійснення професійно-педагогічної підготовки майбутніх спеціалістів у галузі музичного мистецтва. Неперервну самоосвіту, саморозвиток, самовиховання також виокремлено як надзвичайно важливі фактори професійно-педагогічної підготовки майбутнього педагога-музиканта. Виявлено, що гуманізація сучасного освітнього процесу передбачає побудову музично-педагогічного навчання на основах рівності, принципах взаємоповаги і довіри між викладачем і студентом. Визначено вміння, які розвиваються впродовж всього періоду навчання, і, які впливають на ефективність і якість освітнього процесу, що здійснюватиме педагог-музикант, а саме: аналізувати різні джерела, вивчати індивідуальні й вікові особливості різних категорій учнів; правильно сприймати та аналізувати соціальні події життя учнів, їхню поведінку, причини та мотиви вчинків; формувати мету, завдання освітнього процесу, прогнозувати програму індивідуальної освітньої траєкторії; моделювати зміст, форми та методи освітньої діяльності, а також передбачати виклики та шляхи їх подолання; реалізувати поставлені завдання; добирати ефективні форми, методи та прийоми роботи; встановлювати доцільні, доброзичливі стосунки з учнями; формувати дружній учнівський колектив; оцінювати результати власної педагогічної діяльності; грати на музичних інструментах. Розглянуто основні принципи, необхідні для якісної підготовки майбутніх педагогів-музикантів в умовах впровадження новітніх тенденцій у вищу освіту, а саме: інтегративність, системність, детермінізм, емерджентність.

мистецтво, творчий потенціал, педагогічні здібності.

The article deals with the main conditions for the productive training of future specialists in the field of musical art, which are dictated by the requirements of the latest trends in the field of education. The purpose of the article is to investigate and determine the main conditions for effective professional and pedagogical training of future music teachers. One of the most relevant conditions for effective training of music teachers is the individualization of musical training. It has been found that individualization involves adherence to an individually oriented approach, a combination of individual, independent and consultative work in the process of professional and educational training of future specialists in the field of musical art. Continuous self-education, self-development, and self-education have also been singled out as extremely important factors in the professional and pedagogical training of a future music teacher. It has been revealed that the humanization of the modern educational process involves the organization of music and pedagogical training on the basis of equality, principles of mutual respect and trust between a teacher and a student. The skills that have been developing throughout the entire period of study and that affect the effectiveness and quality of the educational process, which will be carried out by a music teacher have been outlined, namely: to analyze various sources, to study individual and age characteristics of different categories of pupils; to perceive and analyze correctly the social events of pupils' lives, their behavior, reasons and motives of actions; to form the goal and tasks of the individual educational trajectory; to model the content, forms and methods of educational activities, as well as to predict challenges and ways to overcome them; to implement the assigned tasks; to choose effective forms, methods and ways of work; to establish appropriate, benevolent relations with pupils; to form a friendly student body; to evaluate the results of one's own pedagogical activity; to play musical instruments. The main principles necessary for a high-quality training of future music teachers in the context of the introduction of the latest trends in higher education are considered, namely: integrability, systematicity, determinism, emergentism.

Key words: professional and pedagogical training, music teachers, musical art, creative potential, pedagogical skills.

УДК 378.016:78
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/56.2.25>

Радван Насіб,

доктор філософії педагогічні науки,
доцент кафедри музичного виховання
Сохарського університету, Оман

Ключові слова: професійно-педагогічна підготовка, педагоги-музиканти, музичне

Постановка проблеми. Сучасний світ, де стрімкий розвиток суспільства та впровадження цифрових технологій в усі сфери людської діяльності, диктує умови безперервного реформування і обов'язкового вдосконалення системи вищої освіти. В зв'язку з цим постає нагальна проблема якісної професійно-педагогічної підготовки спеціалістів у різноманітних галузях знань. Підготовка майбутніх педагогів-музикантів не є винятком у цьому разі і потребує ґрунтовного дослідження

для забезпечення підготовки фахівців, які у майбутньому зможуть здійснювати професійну діяльність на найвищому рівні.

Враховуючи потреби сучасного суспільства педагог повинен сприяти всебічному, гармонійному та сталому розвитку особистості учня. Саме тому важливим аспектом тут є якості, знання, вміння та навички самого педагога, які потрібно постійно вдосконалювати, щоб розумітись на сучасних тенденціях розвитку, навчання та виховання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання професійно-педагогічної підготовки майбутніх педагогів-музикантів завжди було актуальним та знайшло своє відображення в працях багатьох науковців. Теоретичні основи формування особистості педагога в процесі професійної підготовки знайшли своє відображення в працях О. Вознюк, М. Євтух, І. Таран; особливості підготовки майбутніх педагогів-музикантів були об'єктом дослідження С. Барвік, І. Зязюна, Т. Люріної; техніки поєднання педагогічної та виконавської майстерності висвітлені у наукових розвідках В. Белікової та О. Маркової; історичні аспекти професійно-педагогічної підготовки майбутніх педагогів-музикантів описано в працях Е. Тайнель.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Беручи до уваги вагомий внесок вищезазначених науковців у дослідження особливостей підготовки майбутніх педагогів-музикантів питання визначення головних умов ефективної професійно-педагогічної підготовки майбутніх педагогів-музикантів потребує більш детального дослідження.

Мета статті – дослідити та визначити головні умови ефективної професійно-педагогічної підготовки майбутніх педагогів-музикантів.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Сьогодні мистецька освіта переживає непростий період трансформації, коли до традиційної методології додаються інноваційні освітні технології. Тому професійно-педагогічна підготовка майбутніх педагогів-музикантів у закладах вищої освіти потребує оновлення методів і форм навчання, які стануть у нагоді для виявлення творчого потенціалу студентів і розкритті їхніх педагогічних здібностей [9, с. 321–322].

Застосування інноваційних педагогічних технологій у процесі підготовки майбутніх педагогів-музикантів забезпечує дотримання особистісно-орієнтованого підходу і вдосконалення змісту педагогічної діяльності. Таким чином, мистецька освіта в цілому стає більш гнучкою та варіативною і починає відповідати вимогам сучасності [9, с. 322].

Однією з необхідних умов підготовки майбутнього фахівця у галузі музичного мистецтва є поєднання індивідуальної, самостійної та консультативної роботи. Таку комбінацію можна вважати індивідуалізацією музичної підготовки [5, с. 54]. Зазначена індивідуалізація сприяє безперервному самовдосконаленню і спонукає майбутнього педагога до глибинного самоаналізу. Формування комплексу професійної компетенції педагога-музиканта здійснюється в індивідуальному (особистому) контексті, таким чином, сприяючи розвитку його професійних знань, умінь і навичок [9, с. 323]. Багато науковців вважають індивідуально-діяльнісний підхід провідним, оскільки він має особливе значення для формування творчої особистості [8, с. 246].

Важливою відправною точкою професійно-педагогічної підготовки майбутнього фахівця у галузі музичного мистецтва є спонування майбутнього педагога до неперервної самоосвіти, саморозвитку, самовиховання, самоуправління, творчої самореалізації, пошуку ціннісних соціокультурних пріоритетів. Тут варто наголошувати на тому, що професійне самовдосконалення є одним зі шляхів самореалізації. Здобутий високий рівень педагогічної майстерності майбутнього викладача виявляється у його креативності та критичності мислення [2, с. 36]. У майбутньому мотиваційно-ціннісна сфера особистості викладача музики відбиватиметься у його націленості і визначатиме стратегію педагогічної взаємодії у соціальному середовищі [7]. Головною метою професійно-педагогічної підготовки майбутнього педагога-музиканта у такому разі має стати не лише формування фундаментальних основ з фаху, а й сприяння його розвитку, посилення прагнення й здатності навчатися, оновлювати знання, формування вимогливості до власної діяльності та її результатів [2, с. 36].

Нині традиційне навчання вже не зовсім задовольняє вимоги сучасного суспільства. На перший план виступають самостійність та ініціативність суб'єктів педагогічного процесу. Тому виникає потреба у вдосконаленні структури навчання студентів педагогічних дисциплін, його методів, форм організації взаємин студентів та викладачів [6, с. 58]. Через те, що мистецька галузь навчання активує особистісно-сміслову орієнтацію особистості, відносини «викладач-студент» повинні будуватись на рівності, принципах взаємоповаги і довіри, а музично-педагогічний навчальний процес повинен базуватись на «суб'єкт-суб'єктних» стосунках. Студент у таких відносинах є відправною точкою процесу навчання, а викладач, здійснюючи особистісно-орієнтований підхід, повинен вміти актуалізувати ті уявлення, які вже є у здобувача освіти, знати, як допомогти йому досягнути їх, розкрити його творчий потенціал з урахуванням індивідуальних особливостей [2, с. 37]. Така умова продиктована основами гуманізації сучасної освіти [4].

Загалом підготовку майбутніх викладачів музичного мистецтва слід розглядати як комплексну педагогічну систему, що передбачає процес підготовки фахівців широкого профілю, які мають володіти навичками гри на музичних інструментах, бути обізнаними у вокально-хоровій та диригентській культурах, володіти основами педагогічної діяльності тощо. Відтак, комплексна природа майбутньої професійної діяльності вимагає від студентів оволодіння достатньо широким колом професійних знань, навичок і умінь.

Враховуючи вищезазначене визначено, що професійно-педагогічна підготовка майбутніх педагогів-музикантів базується на знаннях отриманих під час вивчення не лише дисциплін з циклу

професійної підготовки, а й педагогічних дисциплін та методик викладання. Таким чином виокремлюють вміння, які розвиваються впродовж всього періоду навчання, і, які впливатимуть на ефективність і якість освітнього процесу, що в майбутньому здійснюватиме педагог-музикант, а саме:

1) аналізувати різні джерела, вивчати індивідуальні й вікові особливості різних категорій учнів; правильно сприймати та аналізувати соціальні події життя учнів, їхню поведінку, причини та мотиви вчинків;

2) формувати мету, завдання освітнього процесу, прогнозувати програму індивідуальної освітньої траєкторії; моделювати зміст, форми та методи освітньої діяльності, а також передбачати виклики та шляхи їх подолання;

3) реалізувати поставлені завдання; добирати ефективні форми, методи та прийоми роботи;

4) встановлювати доцільні, доброзичливі стосунки з учнями;

5) формувати дружній учнівський колектив;

6) оцінювати результати власної педагогічної діяльності;

7) грати на музичних інструментах [6, с. 21].

Варто зауважити, що в освітньому процесі необхідно враховувати педагогічні умови, що спрямовані на формування виконавських умінь майбутніх педагогів-музикантів, а саме: 1) створення художньо-творчої атмосфери занять у класі скрипки; 2) зосередженість уваги на рефлексії психічних відчуттів, які супроводжують розвиток виконавської техніки; 3) орієнтація на поліфункціональну стратегію виконавської діяльності майбутнього педагога-скрипаля; 4) активізація самостійної роботи над виконавським апаратом на основі отриманих знань і досвіду їх застосування; 5) створення ситуацій успіху в процесі удосконалення виконавських умінь студентів [11, с. 112].

Т.О. Бодрова наголошує на тому, що аби відповідати новітнім тенденціям вищої освіти, підготовка майбутніх фахівців у галузі музичного мистецтва вимагає розробки і впровадження у навчально-виховний процес низки значущих науково обґрунтованих принципів, до яких належать наступні: інтегративність, системність, детермінізм, емерджентність тощо. Принцип інтегративності, на думку дослідниці, стимулює активізацію фахової підготовки студентів, сприяє об'єднанню складних мистецько-освітніх структур на основі взаємодії, взаємного зв'язку і взаємопроникнення компонентів у єдине системне утворення. Принцип системності, своєю чергою, сприяє формуванню системи міждисциплінарних знань, навичок та умінь, які забезпечують актуалізацію освітньо-творчого потенціалу здобувачів вищої освіти та оволодіння ними професійно-педагогічною компетентністю. Принцип детермінізму у професійно-педагогічній підготовці майбутніх педагогів-музикантів

виявляється в обумовленості усіх елементів та складових даної системи. Принцип емерджентності в основному виявляється у методичній підготовці майбутніх фахівців у сфері музичного мистецтва [3, с. 29–33].

Висновки. Таким чином, головною метою ефективної професійно-педагогічної підготовки майбутніх педагогів-музикантів є навчити студента самостійно покращувати як свою музично-виконавську майстерність, так і педагогічні навички. Основна умова підготовки майбутнього фахівця у галузі музичного мистецтва – це поєднання індивідуальної, самостійної та консультативної роботи. Визначено вміння, які необхідні майбутньому педагогу-музиканту для здійснення професійної діяльності, а саме: аналізувати різні джерела, вивчати індивідуальні й вікові особливості різних категорій учнів; правильно сприймати та аналізувати соціальні події життя учнів, їхню поведінку, причини та мотиви вчинків; формувати мету, завдання освітнього процесу, прогнозувати програму індивідуальної освітньої траєкторії; моделювати зміст, форми та методи освітньої діяльності, а також передбачати виклики та шляхи їх подолання; реалізувати поставлені завдання; добирати ефективні форми, методи та прийоми роботи; встановлювати доцільні, доброзичливі стосунки з учнями; формувати дружній учнівський колектив; оцінювати результати власної педагогічної діяльності; грати на музичних інструментах. Встановлено, що підготовка майбутніх педагогів-музикантів вимагає розробки і впровадження у навчально-виховний процес низки значущих науково обґрунтованих принципів, а саме: інтегративність, системність, детермінізм, емерджентність.

Перспективи подальших досліджень полягають у системному розгляді та диференціації фахових і педагогічних знань та умінь майбутніх педагогів-музикантів. Така диференціація зможе стати у нагоді для планування і передбачення результатів практичної діяльності студентів, моделювання варіантів розвитку їхньої професійно-педагогічної підготовки тощо.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Андрійчук Н. Педагогічні умови вдосконалення виконавської майстерності майбутнього педагога-музиканта. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2013. № 8 (Ч. 1). С. 167–172.
2. Барвік С.Г. Шляхи вдосконалення музично-педагогічної майстерності вчителів. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Сер. 14 : *Теорія і методика мистецької освіти*. 2015. Вип. 17. С. 35–38.
3. Бодрова Т.О. Методична підготовка майбутніх учителів музики в контексті універсальних принципів загальної та мистецької освіти. С. 26–39. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/12976/Bodrova%202017,%20%20Poland.pdf?sequence=1> (дата звернення: 14.02.2023).

4. Горбенко С. Комунікативна компетентність майбутнього вчителя музики в мовах гуманізації освіти. *Гуманітарний вісник*. 2013. № 28. С. 86–90.
5. Давидов М.А. Школа виконавської майстерності баяніста (акордеоніста). Київ : Музична Україна, 1998. 112 с.
6. Дубасенюк О.А., Семенюк Т.В., Антонова О.Є. Професійна підготовка майбутнього вчителя до педагогічної діяльності : монографія. Житомир : Житомир. держ. пед. ун-т, 2003. 193 с.
7. Орлова Л. С. Формування і удосконалення майстерності майбутнього вчителя музики. *Соціум. Наука. Культура*. URL: <http://intkonf.org/orlova-ls-formuvannya-i-udoskonalennya-maysternosti-maybutnogo-vchitelya-muziki/http://intkonf.org/orlova-ls-formuvannya-i-udoskonalennya-maysternosti-maybutnogo-vchitelya-muziki/> (дата звернення: 14.02.2023).
8. Радван Н. Синергетичний, індивідуально-діяльнісний та таксономічний підходи в процесі удосконалення інструментально-виконавських умінь майбутнього педагога музичного мистецтва. *Science, theory and practice : International scientific and practical conference, October 12–15, 2021. Tokyo, Japan*. P. 245–248.
9. Снедкова Л.А. Майбутній учитель музичного мистецтва в контексті сучасної парадигми освіти. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2014. Вип. XXXVII. С. 320–328.
10. Тайнель Е. Підготовка майбутніх педагогів-музикантів (історичний аспект). URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LIN&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILA=&S21STR=Mir_2012_9_14 (дата звернення: 16.02.2023).
11. Radwan N., Shcholokova O. Methodological Means of Forming Performer Skills in Teacher-Violinist in the Process of Professional Preparation. *Intellectual Archive*. Toronto : Shiny Word.Corp. (Canada). 2018. January/February. Vol. 7. No. 1. P. 108–120.